

بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها (مطالعه موردی: شهر کرمان)

دکتر شاپور بهیان^۱، آمنه فیروزآبادی^۲

چکیده

با رشد و توسعه شهرنشینی و گسترش کلان‌شهرها و پیچیده‌تر شدن روابط اجتماعی شهروندان در شهرها، مفهوم امنیت در شهرها، از حالت اولیه و جنبه‌های فیزیکی محسوس خارج شده و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را در بر گرفته است؛ رشد و گسترش ناامنی در شهرها با مطرح شدن پیچیدگی فن‌آوری و تقسیم کار اجتماعی بیش از توسعه فیزیکی شهرها بوده و این امر احساس امنیت و آسایش و رفاه شهروندان را مورد تهدید قرار داده است.

پژوهش حاضر با استفاده از روش میدانی و تکنیک پیمایش به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی است که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها کدامند؟ جامعه آماری در این تحقیق همه شهروندان ۲۰ سال به بالای شهر کرمان هستند که یک نمونه ۵۳۰ نفری به عنوان حجم نمونه مورد بررسی قرار گرفته‌اند. برای بررسی میزان امنیت اجتماعی از مقیاس نانلی (۱۹۶۷) استفاده شده است؛ براین اساس، وضعیت هر دو متغیر امنیت مالی و امنیت جانی در بین شهروندان شهر کرمان (بر اساس میانگین‌ها) در طیف نسبتاً مطلوبی می‌باشد. یافته‌ها حاکی از آن است که در بین شهروندان شهر کرمان، بین متغیرهای فضای فیزیکی شهر ($r = 0.471$)، فضای اجتماعی شهر ($r = 0.419$)، مشاهده تلویزیون داخلی ($r = 0.572$)، گوش کردن به رادیو داخلی ($r = 0.443$)، استفاده از اینترنت ($r = 0.332$)، پایگاه اقتصادی^۰ اجتماعی ($r = 0.613$)، سن ($f = 9.15$) و جنس زن ($t = 4.19$) و جنس مرد ($t = 4.26$)، با میزان احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد ولی بین وضعیت بومی یا غیر بومی بودن شهروندان و احساس امنیت رابطه معناداری مشاهده نشده است.

واژه‌های کلیدی: امنیت، احساس امنیت، فضای فیزیکی شهر، فضای اجتماعی شهر، رسانه‌های جمعی.

sbehyan@yahoo.com

۱- استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه.

۲- دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحداًتف

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۰/۱۶

تاریخ وصول: ۹۱/۶/۷

مقدمه و بیان مسأله

احساس امنیت یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک اجتماع و بسترساز رشد و توسعه و ثبات جامعه می‌باشد. استقرار امنیت عمومی در یک جامعه نیازمند ساختاری است که در آن حداقل عناصری چون عدالت اجتماعی، رفاه و تأمین اجتماعی، اشتغال، آزادی و حاکمیت مردم و مشارکت کامل آنها، توزیع دانایی و اطلاعات در جامعه، اختلال اجتماعی، استفاده از نیروی فرهیختگان و دانایان، سازگاری اجتماعی و نظایر آن وجود داشته باشند (محسنی، ۱۳۸۹: ۲).

یکی از ویژگی‌های عصر ما که امنیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد، افزایش شهرنشینی و به تبع آن افزایش جمعیت شهرها و توسعه شهرهای کوچک و بزرگ است (براندشوئیورک، ۱۹۸۷: ۲۲۴). در قرن بیست و یکم، جمعیت شهرنشین دنیا به مرز ۵۰٪ کل جمعیت جهان رسیده و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۵ میلادی از مرز ۶۱٪ تجاوز نماید (عامری سیاهویی، ۱۳۸۹: ۳۹). بدیهی است که بدون ایجاد امنیت، نمی‌توان انتظار کارایی از ساختار شهری به مثابه سیستمی از اجزا و عناصر برای سکناگزینی شهروندی و زندگی همراه با رفاه و کرامت انسانی را داشت. در این میان بین امنیت واقعی و احساس امنیت ساکنان که از ادراک ذهنی نسبت به فاکتورهای امنیت‌بخش حاصل می‌شود، تفاوت زیادی وجود دارد. علاوه بر این امنیت شهری، دارای نقشی اساسی در میزان انسجام اجتماعی و امنیت ملی می‌باشد، اینهمه را می‌توان دلیلی برای بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها دانست. (بمانیان و محمودی نژاد، ۱۳۸۷: ۶۰)

مبانی نظری پژوهش

الف) نظریه‌های احساس امنیت

اگرچه در ظاهر فضای مفهوم امنیت کاملاً روشن، شفاف و دارای نموده‌های عینی به نظر می‌رسد، اما تعریف مفهومی این اصطلاح کاملاً مناقشه‌آمیز است (ماندل^۱، ۱۳۷۹؛ بوزان^۲، ۱۳۷۸: ۵۱).

-
- 1- Robert Mondel
  - 2- Buzan Barry

برخی نیز معتقدند، امنیت با تعریف مفهوم مخالف آن یعنی ناامنی و بیان شاخص‌های وضعیت فقدان امنیت نیز قابل درک می‌باشد (حق پناه، ۱۳۷۷: ۱۴۴).

پس از جنگ سرد، باری بوزان به بررسی و گسترش مفهوم امنیت پرداخت و مفهوم امنیت اجتماعی را طرح‌ریزی نمود. وی و همکارانش این توسعه مفهومی را از طریق توجه به ابعاد مختلف امنیت، شامل امنیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی انجام دادند (بیلگین، ۱۹۹۸: ۳۸).

وی برای نخستین بار در کتاب "مردم، دولت‌ها و هراس" مفهوم امنیت اجتماعی را به عنوان یکی از ابعاد امنیت ملی مطرح نمود (روی^۱، ۱۹۹۶: ۳؛ بوزان و ویور^۲، ۱۹۹۸: ۴).

از نظر بوزان، امنیت اجتماعی زمانی برای فرد مطرح می‌شود که فرد، خود را عضو یک گروه اجتماعی بداند (بوزان و ویور، ۱۹۹۸: ۴)؛ وی معتقد است در بحث امنیت، حوزه‌ای از حیات که فرد خود را به واسطه مفهوم «ما» بدان متعلق می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند، مورد نظر است؛ بنابراین هر عامل و پدیده‌ای که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق و همبستگی اعضای یک گروه گردد، در واقع هویت آن گروه را به مخاطره انداخته و تهدیدی برای امنیت اجتماعی آن قلمداد می‌گردد (بوزان، ۲۰۰۰: ۳).

نکته دیگر اینکه، بوزان و ویور امنیت را در دو بعد عینی و ذهنی مطرح کرده و اظهار می‌دارند که تهدیدهای امنیتی در دامنه‌ای وجود دارند که به طور ذهنی نیز قابل تجربه هستند (نبوی، حسین‌زاده، حسینی، ۱۳۸۹: ۷۷).

بوزان، نقطه آغازین امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران معرفی می‌کند؛ او بیان می‌دارد که مسأله امنیت در اجتماع شناخته می‌شود زیرا بازیگران می‌توانند به آن رجوع کنند و برخی پدیده‌ها را به عنوان تهدید نگاه کنند (ابراهیمی، ۱۳۸۶: ۴۴۴).

ویور مدعی است که باید با رویکردی جامعه‌شناسانه به امنیت نگریسته شود و پس از تحلیل مبانی جامعه‌شناختی امنیت، به تعریف آن همت گمارد (مک کین لای و لیتل،

1- Roe Paul

2- Weaver

۱۳۸۰: ۴۸)؛ بر این اساس، ویور حوزه امنیت را بر حسب نوعی دوگانگی امنیت دولت و امنیت اجتماعی در نظر می‌گیرد و خاطر نشان می‌کند که افراد جامعه نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که امنیت و هویتشان را تهدید می‌کند، احساس مسئولیت نداشته و آنها را تنها به دولت واگذار نمایند؛ بدین ترتیب، ویور بر لزوم مشارکت افراد در تأمین امنیت اجتماعی خود و جامعه صحنه می‌گذارد (نبوی، حسین زاده، حسینی، ۱۳۸۹: ۸۸).

میتار^۱ از مدلی سیستماتیک، مبتنی بر تئوری آنارشی^۲ بایلی، در بررسی امنیت اجتماعی استفاده می‌کند. وی مسائل اجتماعی را بر اساس سطوح متفاوت تحلیلی به شش سطح فردی، گروهی، سازمانی، اجتماع، جامعه و نظام فراملی تقسیم می‌کند و از آنارشی به عنوان ابزار اندازه‌گیری حالات نظام استفاده می‌کند. وی در تئوری آنارشی اجتماعی از شش متغیر کلان اجتماعی شامل جمعیت، اطلاعات، فضا، تکنولوژی، سازمان و سطح کیفی امنیت^۳ یاد می‌کند و فرمول زیر را که طی آن امنیت تابعی از متغیرهای جمعیتی، اطلاعاتی، فضایی، تکنولوژی و سازمانی است، ارائه می‌کند:

$$L = F(P, I, S, T, O)$$

بر اساس تابع ارائه شده، می‌توان گفت هر جامعه‌ای که در میزان جمعیت، اطلاعات، فضای جغرافیایی، تکنولوژی و سازماندهی از وضعیت بهتری برخوردار باشد، به تبع آن از امنیت اجتماعی بالاتری نیز برخوردار خواهد بود و برعکس (میتار، ۱۹۹۶: ۷).

تیلور و هیل از بزرگ‌نمایی جرم توسط رسانه‌ها اسم برده‌اند. یکی از رویکردهای نظری درباره احساس امنیت بر این استوار است که احساس ناامنی محصول مواجهه شخصی با جرم و یا مطلع شدن از آن، به وسیله شنیده‌ها، اعم از تماس با دیگران و یا رسانه‌های همگانی است. از میان «تجربه‌های ناامنی» تأثیر بزه‌دیدگی مستقیم با نگرانی درباره انواع معینی از «نگرانی» درباره جرم و ناامنی معینی ارتباط دارد. البته به نظر می‌رسد چنین تجربه‌هایی بخش کوچکی از یک تبیین نیرومند از احساس ناامنی را تشکیل دهد (بیات، ۱۳۸۷: ۱۱۹).

1- Mitar

2- Anarchy

3- Level of Quality of Security

به علاوه این رویکرد بر بزرگ‌نمایی یا برجسته‌سازی خطر و در معرض جرم واقع شدن به عنوان یکی از بسترهای توسعه احساس ناامنی تأکید می‌نماید. تیلور و هیل این پدیده را به عنوان بزرگ‌نمایی جرم توسط رسانه‌ها تعریف کرده‌اند. «فرایندی که در محیط زندگی انسان‌ها به گونه‌ای عمل می‌کند که تأثیرات ترسناک رویدادهای مجرمانه را انتشار می‌دهد (همان).

بر این اساس می‌توان گفت، احساس امنیت اجتماعی به فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع گفته می‌شود (افشار، ۱۳۸۵: ۶۱).

آلتوسر در تحلیل خود از امنیت بر تأثیرگذاری رسانه‌های جمعی بر میزان احساس امنیت افراد تأکید دارد. لویی آلتوسر طی نظریه فرهنگی و ایدئولوژیکی، رسانه‌های ارتباط جمعی را به عنوان بخشی از «دستگاه‌های ایدئولوژیک» از ابزارهای اساسی قدرت حاکم می‌داند که می‌توانند با ارائه تصویرهای مطلوب نظام جهانی یا اجتماعی، اندیشه مناسب را «بازتولید» کنند.

زمانی که استفاده از خشونت رسانه‌ای افزایش یابد، حساسیت‌زدایی در مخاطب نیز افزایش می‌یابد. عادی شدن خشونت نزد مخاطبان این خطر را افزایش می‌دهد که ارزش‌های اخلاقی در مورد خشونت تغییر یابد و ارزش‌هایی که اعمال خشونت را ناپسند و مذموم می‌شمارند، اهمیت خود را از دست بدهند.

این نظریه تصریح می‌کند، رسانه‌ای که خشونت را بدون درد و رنج نشان می‌دهد، سبب گمراهی مخاطب می‌شود و او را نسبت به عواقب مصیبت‌بار خشونت بی‌تفاوت می‌کند؛ در نتیجه مخاطب برای اثرات منفی خشونت چندان نگران نمی‌شود و همین موضوع سبب عادی شدن خشونت و بی‌تفاوتی او (حساسیت‌زدایی) می‌شود. در نتیجه این وضع است که با افزایش خشونت احساس ناامنی نیز افزایش پیدا می‌کند (روحانی، ۱۳۸۷: ۳۰).

در بین جامعه‌شناسان داخلی، چلبی معتقد است، امنیت یکی از اختیار جمعی است که

جامعه برای شهروندان خود و هر کس در آن به سر می‌برد، فراهم می‌کند. در بعد عینی، امنیت را می‌توان به عنوان فراغت از تهدید تعریف کرد. در بعد ذهنی مراد از امنیت، احساس آرامش و یا عدم احساس تهدید و عدم احساس ترس ناشی از آن از سوی محیط‌های دور و نزدیک فرد است؛ البته این دو بعد معمولاً با یکدیگر احساس همبستگی قوی دارند، هرچند در تحلیل نهایی، اولی تا حد زیادی تعیین‌کننده دومی است، با وجود این، درصدی از واریانس متغیر امنیت در بعد ذهنی، متأثر از محیط نرم‌افزاری جامعه و نحوه اطلاع‌رسانی و مضامین آن است (چلبی، ۱۳۸۵: ۱۰۷).

ب) نظریه‌های رابطه فضای شهری و احساس امنیت اجتماعی

با توجه به دیدگاه کسانی چون میتار، پست‌مدرن‌ها، روان‌شناسان اجتماعی، مکتب کارکردگرایی ساختاری (تئوری تعامل تمایز یافته) و نظر دورکیم (تئوری آنومی)، دیدگاه مربوط به محیط زندگی، نظریه پنجره‌های شکسته^۱ (نظریه نامدیت) و تئوری اختلال و بی‌نظمی اجتماعی که معتقد است فضای شهر از جمله عوامل تأثیرگذار بر احساسات افراد بویژه احساس امنیت آنان می‌باشد، افرادی که در فضای فیزیکی و اجتماعی سالمی به سر می‌برند، به لحاظ ایمن بودن محیط اطرافشان ضریب احساس امنیت بالایی را نسبت به کسانی دارند که فضای اطرافشان آکنده از اختلالات و بی‌نظمی‌هایی است که باعث به وجود آمدن احساس ناامنی در جسم و روانشان می‌گردد و ضریب احساس امنیت آنان را کاهش می‌دهد (احمدی و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۳).

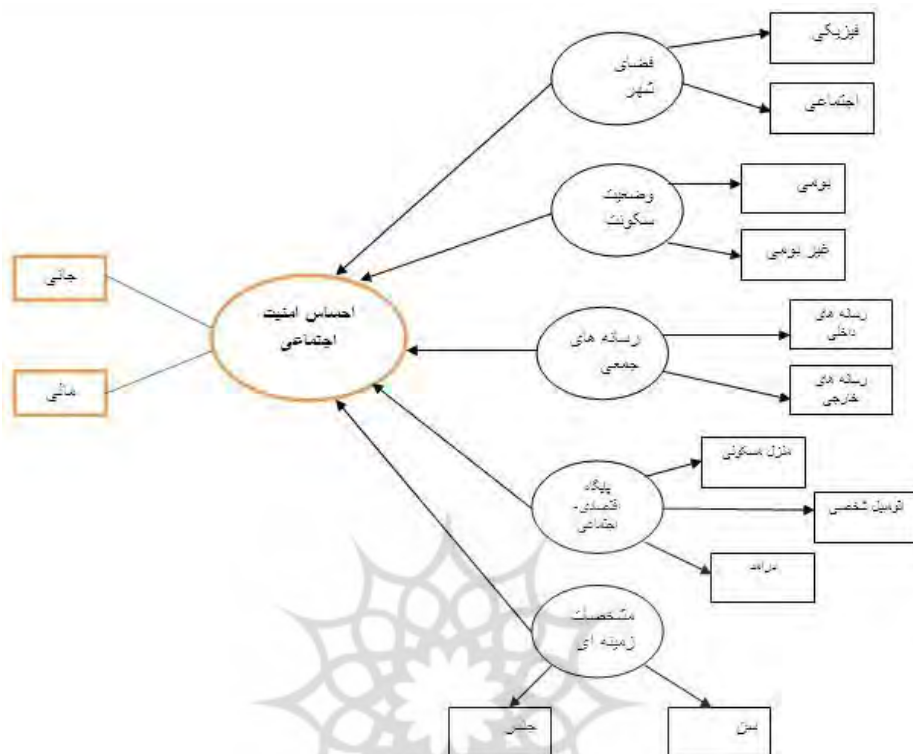
علاوه بر نظریات بالا، فیکر هرگونه ناهنجاری در فضای شهری را مقدمه نامنی به شمار آورده و انبوهی جمعیت جوان در شهرهای بزرگ را خطری برای امنیت پایدار شهری می‌داند. به نظر وی مسائل عامه کلاشهرها، مهاجرت فزاینده روستا-شهری و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ، حاشیه‌نشینی و جمعیت فقیر شهری است که می‌تواند به ناپایداری امنیتی منجر شود (رهنمایی و پورموسوی، ۱۳۸۵: ۱۸۱-۱۸۰).

لدنی و مصلحتی توسعه پایدار و امنیت اجتماعی را دو پدیده اجتماعی در تعامل با یکدیگر می‌دانند و نتیجه می‌گیرند که تحقق رشد و توسعه جز در سایه امنیت میسر نمی‌گردد و تنها در این صورت است که امنیت، بستر مناسبی برای استمرار رشد و توسعه می‌شود (لدنی و مصلحتی، ۱۳۸۲: ۴۱).

پیران علت ناپایداری امنیتی در کلان‌شهرها را معضل مسکن، آنومی اجتماعی و ظهور اجتماعات اسکان غیر رسمی معرفی نموده است (پیران، ۱۳۸۱: ۱۴۵).

طبق نظر لاگرانژ و همکارانش خشونت‌ها، شاخه‌های سطح پایین معیارهای جامعه هستند که مشخص‌کننده تضعیف ارزشها و هنجارهایی هستند که به صورت عرفی پذیرفته شده‌اند. در بین بیشترین خشونت‌های فیزیکی که بارها مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، می‌توان اسپری‌های دیوارنگاشت، کثیفی، خسارت وارد کردن به اموال شخصی و عمومی و پنجره‌های شکسته را نام برد. در بین خشونت‌های اجتماعی می‌توان اقداماتی نظیر وحشیگری و دشمنی با علم و هنر، پرسه زدن‌های گروه‌های نوجوان، فحشا، بی‌حرمتی‌های گفتاری و افراد بی‌خانمان را ذکر کرد. خشونت‌ها، ترس از جرم و جنایت را از این باب که منعکس‌کننده از هم پاشیدگی و فرودستی اجتماعی است، بالا می‌برد و به عنوان علائم تهدید و ارباب قلمداد می‌شوند چرا که مردم، اوضاع نابسامان محل زندگی را با فعالیت جنایی و مجرمانه ارتباط می‌دهند. اخیراً لاگرانژ و همکارانش نشان داده‌اند که ارتباط بین خشونت‌ها و ترس از جنایت تقریباً به طور کامل توسط درک خطر احتمالی پا به میان گذارده است. به علاوه تایلور در یک تحلیل طولی نشان داده است که ارتباط بین خشونت‌ها و ترس از جرایم و جنایات بسیار ضعیف‌تر از فرضیه ساخته شده است. تایلور همچنین تأکید کرده است که این ارتباط در سطح فرد و نه در سطح جامعه برقرار است (رناتو و دیگران، ۲۰۰۴: ۷۷۸).

با توجه به مباحث نظری مشتق از ادبیات تحقیق مدل تحلیلی تحقیق ارائه می‌گردد.

مدل مفهومی تحقیق

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مدل نظری، در این تحقیق متغیرهای فضای شهری، وضعیت بومی یا غیر بومی بودن، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، سن و جنسیت به عنوان متغیر مستقل و میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان به عنوان متغیر وابسته منظور شده و رابطه بین آنها مورد آزمون قرار گرفته است.

پیشینه تحقیق

امنیت شهری را باید از رویکردهای جدید در ادبیات شهرنشینی جهان دانست که به بررسی و ارزیابی میزان امنیت شهروندان در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و در چشم‌انداز بلندمدت می‌پردازد. گسترش کنفرانس‌ها و پژوهش‌های صورت گرفته درباره امنیت شهری را در ابعاد فراگیر، می‌توان در اهمیت این امر در توسعه پایدار انسانی در

ساختار شهری دانست که می‌طلبد تا در کشور ما نیز مورد بررسی قرار گیرد. گزارش مرکز پژوهش امنیت انسانی^۱ با اشاره به ابعاد کالبدی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی به این نکته اشاره دارد که می‌توان با توزیع عادلانه اقتصادی در مقیاس ملی و منطقه‌ای^۲ امنیت اقتصادی - افزایش مشارکت‌سازی شهروندی و احساس مسئولیت همگانی در برابر دیگر شهروندان امنیت اجتماعی - و افزایش مؤلفه‌های دموکراسی و حقوق شهروندی در ساختار شهری امنیت سیاسی - میزان امنیت شهروندان و به تبع آن رضایتمندی و رفاه اجتماعی شهروندان را افزایش داد. گروه VWG^۳ در سند شهرهای جهانی با اشاره به راهکارها، راهبردها و مکانیزم‌های مداخلات شهری برای ایجاد یک شهر ایمن، تمامی مؤلفه‌های مطلوبیت زندگی در شهر را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی مورد اشاره قرار می‌دهد و به بررسی آن در سطح جهان می‌پردازد. (بمانیان و محمودی نژاد، ۱۳۸۷: ۶۱)

جامع‌ترین تحقیق درباره امنیت و مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی را باید سندی دانست که با همکاری ارگان ایمن شهر هابیتات^۴ و ارگان USL^۵ به انجام رسیده است و به ارائه اهداف، روش‌شناسی، راهبردها و راهکارهایی معطوف است که به افزایش مؤلفه‌های امنیت‌سازی شهری در ابعاد اقتصادی و اجتماعی و خاصه کالبدی و محیطی می‌پردازد.

هیکن و والتین^۶ درباره امنیت شهری در سطح جهان پژوهشی انجام داده‌اند که به بررسی پدیده تروریسم و اشرار مسلح و امنیت محیطی و حتی امنیت در میزان انرژی مسیری در شهرها و آینده آن در جهان می‌پردازد. (بمانیان و محمودی نژاد، ۱۳۸۷: ۶۱)

پژوهش‌های صورت گرفته در ایران نیز بیشتر به مؤلفه‌های جرم‌خیزی شهری و میزان جرایم در سطح شهر در میان اقشار اجتماعی معطوف بوده است که کمتر متوجه بررسی

-
- 1- Human Security Research and Outreach Program,2006.
  - 2- Vancouver Working Group.
  - 3- UN_ Habitat s Safer Cities.
  - 4- Urban Sociology Laboratoty.
  - 5- Heiken. Valentinc,2004.

امنیت و خاصه، مقوله احساس امنیت شهروندان در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، ملی، سیاسی، مذهبی و محیطی بوده است. در این میان می‌توان به تحلیلی پیرامون شرایط محیط اجتماعی و طبیعی استان کردستان در ارتباط با بزهکاری، اشاره کرد که با استفاده از روشهای مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه به بررسی پدیده جرم‌خیزی در سطح استان کردستان پرداخته است. (صالح ولیدی، ۱۳۷۵)

همچنین می‌توان به تحقیقی درباره جرم‌خیزی و مصرف مواد مخدر در شهرهای آسیب‌دیده از سوانح طبیعی اشاره داشت که به وسیله فرهودیان و دیگران (۱۳۸۳) و (۱۳۸۴) با حمایت دفتر مواد و جرایم سازمان ملل صورت گرفته است و یا می‌توان به تحقیق مساواتی آذر (۱۳۷۴) درباره آسیب‌شناسی اجتماعی ایران در سطح شکور و معطوف به استان آذربایجان شرقی اشاره داشت.

در پژوهشی که توسط بمانیان و محمودی نژاد (۱۳۸۷) با عنوان تحقیقی در سنجش عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت شهری (نمونه موردی شهر کرمان)، صورت گرفته است، نتایج و یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که امنیت در ابعاد گوناگون در شهر مورد بررسی، در سطح قابل قبولی است که در این میان، دو مقوله امنیت محیطی، امنیت در برابر سوانح طبیعی و امنیت دینی از دید شهروندان تا حدی متزلزل به نظر می‌رسند. (بمانیان و محمودی نژاد، ۱۳۸۷: ۵۹)

روش تحقیق

در تحقیق حاضر که با رویکردی کمی انجام پذیرفته است، روش تحقیق مورد استفاده میدانی است و تکنیک تحقیق پیمایش یا تحقیق زمینه‌یابی و ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه خود اجرا می‌باشد. جامعه آماری تحقیق همه شهروندان ۲۰ سال به بالای شهر کرمان هستند که حجم نمونه‌ای ۵۳۰ نفره بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند.

در این تحقیق از اعتبار صوری برای سنجش گویه‌ها و برای سنجش میزان پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد، که با توجه به بالاتر بودن ضریب آلفای

کروناخ، تمام متغیرها از ۰/۷ پایایی پرسشنامه نیز مورد تأیید قرار گرفت.
تجزیه و تحلیل داده‌ها:

احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان کرمانی چگونه است؟
برای مشخص کردن وضعیت امنیت یعنی امنیت جانی و مالی، از آزمون تی تک‌متغیره استفاده شده است.

جدول شماره (۱). شاخص‌های آماری مربوط به آزمون t برای پاسخ آزمودنی‌ها

میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۳/۸۴	۰/۳۹۸	۰/۰۲۱
۳/۲۲	۰/۴۲۱	۰/۰۴۴

جدول شماره (۲). آزمون t برای مقایسه میانگین مشاهده شده با میانگین جامعه

Test Value = 3					
t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪	
				کمینه	بیشینه
۱۱.۷۸	۵۲۹	.۰۰۰	۰.۸۴	۲.۴۰	۹.۵۶
۸.۳۴	۵۲۹	.۰۰۰	۰.۲۲	۲.۳۱	۷.۹۵

جدول‌های شماره ۱ و ۲ شاخص‌های آماری مربوط به محاسبه آزمون t تک‌نمونه‌ای را برای سؤال اول تحقیق نشان می‌دهد. t محاسبه شده برای امنیت جانی با درجه آزادی ۵۲۹ (n-1) برابر است با ۱۱/۷۸۹ که در سطح ۰/۰۵ بزرگتر از مقدار بحرانی t (۱/۹۸) می‌باشد؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین میانگین مشاهده شده امنیت جانی (۳/۸۴) و میانگین نظری (۳) تفاوت معناداری وجود دارد؛ بر این اساس وضعیت امنیت جانی شهروندان کرمانی در سطح نسبتاً مطلوبی است.

در ادامه مقدار t محاسبه شده برای متغیر امنیت مالی برابر ۸/۳۴ بوده که این مقدار نیز به لحاظ آماری معنادار می‌باشد. همچنین میانگین نظری این متغیر ۳/۲۲ است که بیشتر

از حد متوسط و نیز بیشتر از میانگین جامعه (۳) می‌باشد؛ بر این اساس می‌توان گفت متغیر امنیت مالی در سطح متوسط است. در ادامه به ارزیابی مطلوبیت هر مؤلفه پرداخته شده و وضعیت هر گویه بر اساس مقیاس نانلی (۱۹۶۷) مشخص شده است. بر اساس مقیاس نانلی ارزشهای بین

۱ - ۱/۹۹ نامطلوب؛

۲ - ۲/۹۹ نسبتاً نامطلوب؛

۳ - ۳/۹۹ نسبتاً مطلوب؛

۴ - ۵ مطلوب تعریف شده اند.

بر اساس مقیاس نانلی، وضعیت هر دو متغیر (بر اساس میانگین‌ها) در طیف نسبتاً مطلوب می‌باشد.

بررسی رابطه بین فضای شهر و میزان احساس امنیت شهروندان شهر کرمان برای بررسی معناداری رابطه میان دو متغیر مذکور، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود. یافته‌ها به شرح جدول زیر است:

جدول شماره (۳). نتایج ضریب همبستگی پیرسون در مورد فرضیه اول

فضای اجتماعی	فضای فیزیکی	
۰/۴۱۹*	۰/۴۷۱*	r
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Sig
۵۳۰	۵۳۰	N

نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که چون مقدار (r = 0/471, r=0/419) در سطح معناداری (= 0/05) معنادار است و این رابطه به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد. این شدت تأثیر برای رابطه فضای فیزیکی و احساس امنیت برابر ۰/۴۷۱ و برای رابطه فضای اجتماعی و احساس امنیت این شدت برابر ۰/۴۱۹ می‌باشد؛ بنابراین همبستگی دو متغیر فضای فیزیکی و اجتماعی با احساس امنیت متوسط، مثبت و به لحاظ آماری معنادار است.

بررسی رابطه بین میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر کرمان بر حسب وضعیت بومی یا غیر بومی بودن آنها

برای آزمون فرضیه بالا از آزمون تی مستقل برای بررسی تفاوت میان دو گروه (بومی و غیربومی) استفاده شده است. یافته‌ها به شرح جدول زیر است:

جدول (۴) شاخص‌های آماری مربوط به آزمون t برای مقایسه میانگین نمرات دو گروه مستقل

وضعیت بومی	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
بومی	۳۰۰	۳/۴۶	۰/۴۱۷	۰/۰۴۳
غیر بومی	۲۳۰	۳/۴۹	۰/۴۱۷	۰/۱۲۱

جدول (۵) آزمون t برای مقایسه میانگین نمرات دو گروه مستقل (بومی و غیر بومی)

وضعیت سکونت	F	سطح معناداری	t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از میانگین	خطای استاندارد	وضعیت سکونت	
								بافرض برابری واریانس‌ها	بدون فرض برابری واریانس‌ها
وضعیت سکونت	۰/۳۰۱	۰/۸۴	۱/۱۵	۵۲۸	۰/۲۵	۰/۱۴	۰/۱۲	بافرض برابری واریانس‌ها	وضعیت سکونت
								بدون فرض برابری واریانس‌ها	وضعیت سکونت
			۱/۰۹	۵۲۷/۱۲	۰/۲۹	۰/۱۴	۰/۱۳		

همانطور که دیده می‌شود t محاسبه شده با درجه آزادی ۵۲۸، در سطح ۰/۰۵ برای متغیر وضعیت بومی و غیر بومی کوچک‌تر از مقدار بحرانی t (۱/۹۸) می‌باشد؛ بنابراین تفاوتی بین نمرات افراد بومی و غیربومی از بعد احساس امنیت دیده نمی‌شود یعنی بین بومی یا غیربومی بودن و احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری نیست.

بررسی رابطه بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر کرمان

جدول شماره (۶). نتایج ضریب همبستگی پیرسون در مورد فرضیه سوم

تلویزیون داخلی	تلویزیون خارجی	اینترنت	رادیوی داخلی	رادیوی خارجی		
۰/۵۷۲*	۰/۲۲۶*	۰/۳۳۲*	۰/۴۴۳*	۰/۲۹۱*	r	احساس امنیت
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	Sig	
۵۳۰	۵۳۰	۵۳۰	۵۳۰	۵۳۰	N	

نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که چون مقادیر: $(r_1=0/572, r_2=0/226, r_3=0/332, r_4=0/443, r_5=0/291)$ در سطح معناداری $(=0/05)$ معنادار است؛ بنابراین بین میزان استفاده از رسانه و احساس امنیت شهروندان رابطه معناداری وجود دارد و این روابط به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد. قویترین رابطه مربوط به ارتباط بین استفاده از شبکه‌های تلویزیونی داخلی و احساس امنیت اجتماعی و کمترین ارتباط بین دو متغیر استفاده از تلویزیون خارجی و احساس امنیت اجتماعی وجود دارد.

بررسی رابطه بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و میزان احساس امنیت شهروندان شهر کرمان

از آنجایی که پایگاه اقتصادی اجتماعی متغیر فاصله‌ای می‌باشد، بنابراین برای آزمون این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌شود.

جدول شماره (۷). نتایج ضریب همبستگی پیرسون در مورد فرضیه چهارم

احساس امنیت شهروندان		
۰/۶۱۳*	r	پایگاه اجتماعی - اقتصادی
۰/۰۰۰	Sig	
۵۳۰	N	

نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که چون مقدار $(r = 0/613)$ در سطح معناداری

($0/05 =$) معنادار است؛ بنابراین بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و احساس امنیت شهروندان

رابطه معناداری وجود دارد و این رابطه به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد.

بررسی رابطه بین سن و میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر کرمان

برای بررسی فرضیه بالا از آزمون آنالیز واریانس به شرح زیر استفاده می‌شود:

جدول شماره (۸). آزمون تحلیل واریانس یکراهه برای بررسی تفاوت میانگین میزان احساس امنیت

شهروندان بر حسب رده‌های سنی

سن	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	سطح معناداری
۲۰ - ۳۰	۱۰۲	۲/۸۹	۰/۲۹	۹/۱۵	۰/۰۰۲
۳۱-۴۰	۱۰۶	۲/۵۵	۰/۴۳		
۴۱-۵۰	۱۲۶	۲/۸۷	۰/۳۳		
۵۱-۶۰	۹۹	۳/۷۶	۰/۳۵		
۶۱-۷۰	۵۷	۲/۷۱	۰/۲۶		
بالتر از ۷۰	۴۹	۳/۰۳	۰/۳۸		

یافته‌ها نشان می‌دهد که وضعیت احساس امنیت اجتماعی در بین سنین مختلف، به لحاظ آماری معنادار می‌باشد. از آنجایی که سطح معناداری کمتر از $0/05$ و مقدار f به دست آمده برابر با $9/15$ و بیشتر از f بحرانی می‌باشد؛ بنابراین فرض تحقیق مبنی بر اینکه احساس امنیت اجتماعی بین سنین مختلف، متفاوت می‌باشد، تأیید می‌شود. لازم به ذکر است که بیشترین احساس امنیت مربوط به سنین $60-51$ سال و کمترین احساس امنیت مربوط به سنین $40-31$ سال می‌باشد.

بررسی رابطه بین جنس و میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر کرمان

جدول شماره (۹) شاخص‌های آماری مربوط به آزمون t برای مقایسه میانگین نمرات دو گروه مستقل

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
زن	۱۶۰	۳/۴۱	۰/۴۲۰	۰/۲۴۳
مرد	۳۷۰	۳/۵۲	۰/۴۱۰	۰/۲۲۷

جدول شماره (۱۰) آزمون t برای مقایسه میانگین نمرات دو گروه مستقل (زن و مرد)

خطای استاندارد	تفاوت از میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	t	سطح معناداری	F	
۰/۱۷	۰/۴۱	۰/۰۰۴	۵۲۸	۴/۱۹	۰/۵۸۴	۰/۳۰۱	با فرض برابری واریانس‌ها
۰/۱۹	۰/۵۲	۰/۰۰۴	۵۲۵/۱۲	۴/۲۶			بدون فرض برابری واریانس‌ها

همانطور که دیده می‌شود t محاسبه شده با درجه آزادی ۵۲۸ در سطح ۰/۰۵ برای متغیر جنسیت بیشتر از مقدار بحرانی t (۱/۹۸) می‌باشد؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین میانگین‌های مشاهده شده دو گروه تفاوت معناداری وجود دارد و این مقدار با توجه به میانگین، برای مردان بیشتر از زنان است.

نتیجه‌گیری:

همانطور که ذکر شد در عصر حاضر جمعیت شهرها افزایش یافته و به تبع آن شهرهای کوچک و بزرگ توسعه پیدا کرده‌اند. در قرن بیست و یکم، جمعیت شهری دنیا به مرز ۵۰٪ کل جمعیت جهان رسیده و پیش بینی می‌شود در سال ۲۰۲۵ میلادی از مرز ۶۱٪ تجاوز نماید.

با رشد و توسعه شهرنشینی و گسترش کلانشهرها و پیچیده‌تر شدن روابط اجتماعی شهروندان در شهرها، مفهوم امنیت در شهرها، از حالت اولیه و جنبه‌های فیزیکی محسوس

خارج شده و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را در بر گرفته است؛ به طوری که امروزه امنیت در شهرها موضوعاتی را چون فقر، بیکاری، تورم یا کیفیت خدمات عمومی، جرم و جنایت، ناهنجاری اجتماعی، و اعتیاد شامل می‌شود. رشد و گسترش ناامنی در شهرها با مطرح شدن پیچیدگی فن‌آوری و تقسیم کار اجتماعی بیش از توسعه فیزیکی شهرها بوده و این امر احساس امنیت و آسایش و رفاه شهروندان را مورد تهدید جدی قرار داده است.

با توجه به اهمیت مسأله امنیت در هر جامعه‌ای و اینکه رسیدن به احساس امنیت به عنوان بعد ذهنی امنیت از مهم‌ترین انگیزه‌های انسان در درازای زندگی است، پس شناخت میزان احساس امنیت در فضای شهری و عوامل مؤثر بر آن دارای اهمیت فراوان است.

در همین راستا در این پژوهش با استفاده روش میدانی و تکنیک پیمایش به بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در میان شهروندان شهر کرمان پرداختیم. از جمله متغیرهایی که در این پژوهش به عنوان متغیر مستقل مورد بررسی قرار گرفتند عبارتند از: فضای شهر، رسانه‌های جمعی داخلی و خارجی، پایگاه اقتصادی^۰ اجتماعی، سن و جنس؛ بدین صورت که میزان تأثیر هر کدام از این متغیرها بر میزان احساس امنیت مورد بررسی قرار گرفتند تا نشان داده شود که آیا ارتباط معناداری بین این متغیرها و میزان احساس امنیت شهروندان وجود دارد یا خیر.

یافته‌های تحقیق نشان داد که میزان احساس امنیت در شهر کرمان در وضعیت نسبتاً مطلوبی می‌باشد؛ بدین صورت که میزان امنیت جانی با t محاسبه شده (۱۱/۷۸۹) در سطح مناسبی و میزان امنیت مالی با t محاسبه شده ۸/۳۴ در سطح متوسطی می‌باشد و به طور کلی میزان احساس امنیت در سطح مطلوبی می‌باشد.

بین متغیر فضای شهری و احساس امنیت رابطه معناداری وجود دارد؛ این رابطه از هر دو بعد فضای فیزیکی و فضای اجتماعی به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد.

بین وضعیت بومی یا غیر بومی بودن و میزان احساس امنیت رابطه معناداری وجود

ندارد؛ بدین صورت که بین میانگین‌های مشاهده شده دو گروه بومی و غیر بومی تفاوت معناداری وجود ندارد؛ بنابراین تفاوتی بین نمرات افراد بومی و غیربومی از بعد احساس امنیت دیده نمی‌شود.

بین میزان استفاده از رسانه و احساس امنیت شهروندان رابطه معناداری وجود دارد و این روابط به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد. قویترین رابطه مربوط به ارتباط بین استفاده از شبکه‌های تلویزیونی داخلی و احساس امنیت و کمترین ارتباط بین دو متغیر استفاده از تلویزیون خارجی و احساس امنیت وجود دارد.

بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و احساس امنیت شهروندان رابطه معناداری وجود دارد و این رابطه به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد.

بین سن و احساس امنیت ارتباط معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که اینکه احساس امنیت اجتماعی بین سنین مختلف، متفاوت می‌باشد، تأیید می‌شود. لازم به ذکر است که بیشترین احساس امنیت مربوط به سنین ۶۰-۵۱ سال و کمترین احساس امنیت مربوط به سنین ۴۰-۳۱ سال است.

بین جنس و احساس امنیت هم ارتباط معناداری وجود دارد؛ توجه به میانگین، میزان احساس امنیت برای مردان بیشتر از زنان است.

فهرست منابع:

- ابراهیمی، نبی الله. (۱۳۸۶). «تأملی بر مبانی و فرهنگ کپنهاگ». فصلنامه سیاست خارجی، سال ۲۱. شماره ۲.
- احمدی، حبیب و دیگران. (۱۳۸۶). «بررسی رابطه میان مشارکت مردمی و احساس امنیت اجتماعی، (مورد مطالعه شهر اسلام آباد غرب)». فصلنامه توسعه انسانی. دوره اول، شماره ۴.
- افشار، زین العابدین. (۱۳۸۵). بررسی امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی.
- بمانیان، محمدرضا، و محمودی نژاد، هادی. (۱۳۸۷). سنجش عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت شهری در شهر کرمان.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام. (۱۳۸۷). «تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی». نامه علوم اجتماعی. شماره ۳۵.
- پیران، پرویز. (۱۳۸۱). «شرایط موجود کلان‌شهرهای کشور، چالش‌های فرارو و راهبردهای اساسی آینده». مجموعه مقالات همایش چالش‌ها و چشم‌اندازهای توسعه ایران، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش.
- چلبی، مسعود. (۱۳۸۵). تحلیل اجتماعی در فضای کنش. تهران: نشر نی.
- حق پناه، جعفر. (۱۳۷۷). «جامعه مدنی و قومیت‌ها در جامعه مدنی ایران». فصلنامه مطالعات راهبردی. پیش شماره دوم.
- روحانی، حسن. (۱۳۸۷). رسانه‌های گروهی و امنیت ملی. مجله راهبرد، شماره ۴۶. زمستان و بهار.
- رهنمایی، محمد تقی و پور موسوی، سید موسی. (۱۳۸۵). «بررسی ناپایداریهای امنیتی کلان‌شهر تهران بر اساس شاخصهای توسعه پایدار شهری». پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۳۸، شماره ۵۷.
- صالح ولیدی، محمد (۱۳۵۸)، تحلیلی از شرایط محیطی طبیعی و اجتماعی استان کردستان در

ارتباط با بزهکاری، دانشگاه پلیس.

- عامری سیاهویی، حمیدرضا. (۱۳۸۹). «سکونتگاههای غیر رسمی، امنیت و توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر بندرعباس)». فصلنامه مطالعات اجتماعی. دوره جدید شماره ۲۴، زمستان.
- لدنی، منوچهر و مصلحتی، حسین. (۱۳۸۲). «نگاهی به توسعه پایدار و امنیت اجتماعی». همایش امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا.
- ماندل، رابرت. (۱۳۷۹). «چهره متغیر امنیت ملی». ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مساوتی آذر، مجید. (۱۳۷۴). «آسیب‌شناسی اجتماعی ایران (جامعه‌شناسی انحرافات)»، تبریز: انتشارات نوبل.
- محسنی، رضاعلی. (۱۳۸۸). «تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی». فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوم، شماره ۴، زمستان.
- مک کین لای، آردی؛ لیتل، آر. (۱۳۸۰). «امنیت جهانی: رویکردها و نظریه‌ها». ترجمه اصغر افتخاری، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین زاده، علی حسین و حسینی، سیده هاجر. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر امنیت اجتماعی». فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی. سال ۲۱، شماره ۴، زمستان.
- Brandshowyork, W.(1987); Urbanization and Under Development: a Global Study of Urbanization, Urban, Bios, and Economic Dependency. American Sociological Review.
- Bilging, Pinar; Both, Ken; Jones, Richard Wyn(1998). Security studies: The next stage? rverno 98, N 48-2.
- Buzan, Barry; Weaver, Ole (1998). Liberalism and security:the contradictions of the liberal leviathan, Copenhagen peace research institute (COPRI) Working papers.
- Buzan, Barry (2000), Security Studies:Beyond Strategy .
www.Yorku.ca/dmutimer/securitystudies.htm.
- Mitar, Miran (1996). assessment of societal security in resent past and today, college of police and security studies, Slovenia.
- Roe. Paul (1996). The societal security dilemma Copenhagen peace research institute (COPRI) Working papers.